

Postupy práce se závěry z psychologického a speciálně pedagogického vyšetření ve školním prostředí

Jana Zapletalová (eds.) a kol.

RAMPS-VIP III, Rozvoj a metodická podpora poradenských služeb

Klíčová aktivita 01

**Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další
vzdělávání pedagogických pracovníků**

Praha, 2014

Zpracováno v rámci projektu Rozvoj a metodická podpora poradenských služeb - VIP III, výzva č. 33, Průběžná výzva k předkládání individuálních projektů národních z OPVK; Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost; prioritní osa 4a systémový rámec celoživotního učení, registrační číslo projektu CZ 1.07/4.1. 00/33.0001.

© Jana Zapletalová a kol., 2014

© Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2014

ISBN 978-80-7481-081-7

Anotace: *Ve školním prostředí se nejčastěji setkáváme se zprávou z vyšetření a doporučením pro školní práci, se kterou přichází žák ze školského poradenského zařízení, nejčastěji z PPP nebo SPC.*

Tyto zprávy obsahují doporučení, jak je třeba se žákem pracovat ve vztahu k jeho identifikovaným obtížím, přednostem. Zpráva obvykle popisuje možnosti jak s žákem pracovat ve školním i domácím prostředí.

Srozumitelnost zpráv je velmi různá, často zprávy obsahují řadu odborných termínů, které mohou být pro pedagogy nesrozumitelné. Školní psychologové a školní speciální pedagogové se tak často podílejí na výkladu doporučení a na jeho transkripci pro pedagogy.

Sami psychologové a speciální pedagogové v prostředí školy upřednostňují zejména přímou komunikaci se žákem, jeho rodiči a s pedagogy. Zprávy jsou zpracovávány na žádost rodičů, případně dalších spolupracujících subjektů. Tento typ zpráv je obvykle velmi podrobný, obsahující konkrétní doporučení, jak se žákem pracovat. Text se zabývá specifiky zpráv ve školním prostředí i připravovanými změnami v definování podpůrných opatření pro žáka, které vyplývají z novely školského zákona, především pak §16, který definuje podpůrná opatření. V textu jsou popsány přístupy k psaní zpráv a postupy práce se závěry vyšetření jak na straně školních psychologů, tak také speciálních pedagogů.

Klíčová slova: *zpráva z vyšetření, podpůrná opatření, školní psycholog, školní speciální pedagog, doporučení pro školní práci, plán pedagogické podpory, informovaný souhlas, stupně podpory*

I. Postupy práce se závěry psychologického a speciálně pedagogického vyšetření ve škole

1.1 Charakteristiky práce se závěry vyšetření ve školním prostředí

Postupy práce se závěry z psychologického a speciálně pedagogického vyšetření ve školním prostředí se řídí zákonnými ustanoveními, která vyplývají jednak ze zákona o ochraně osobních dat č. 101/2000 Sb., ve znění pozdějších změn a dále z vyhlášky o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních č.75/2005 Sb., ve znění pozdějších změn.

Zákon specifikuje data uváděná ve zprávách z psychologického a speciálně pedagogického vyšetření jako data „důvěrná“, takže ve škole musí být stanoveno, kdo bude s těmito daty dále pracovat a ponese odpovědnost za zachování důvěrnosti některých údajů. Současně vyhláška o poskytování poradenských služeb specifikuje, že zpráva z vyšetření je složena z vlastní zprávy a doporučení, které je určeno pro školu a nastavuje pravidla pro úpravy práce se žákem ve školním prostředí.

Zpráva z vyšetření je zpracovávána obvykle **školským poradenským zařízením** (PPP, SPC, případně SVP) nebo může být také od dalších odborníků, nejčastěji pediatrů, logopedů, psychiatrů. Současně je možné, že ve škole pracuje školní psycholog nebo školní speciální pedagog, kteří také mohou vypracovávat zprávy různého druhu pro žáka, jeho rodiče nebo pedagogy s výjimkou zpráv, které směřují k zajištění integrace žáka s finanční podporou.

Zpráva **je předána klientovi** (žák, rodič, zákonný zástupce žáka), který je srozuměn s tím, že by zpráva a doporučení měly být předány škole, současně se může vyjádřit k jejímu obsahu. Jedná se obvykle o zprávy, které jsou podkladem pro různá vzdělávací opatření včetně integrace a doporučení asistenta pedagoga pro žáka.

Zpráva, respektive doporučení, se tak stává **východiskem pro úpravy ve vzdělávání** žáka, obvykle s ní ve škole pracuje výchovný poradce ve spolupráci s třídním učitelem a dalšími pedagogy. Z příloženého doporučení pro vzdělávání žáka by mělo vyplynout, nakolik je třeba upravit organizaci vzdělávání žáka, metodiku práce ve vyučovacích předmětech, způsoby hodnocení žáka, komunikaci se žákem, případně jeho postavení ve školní třídě. Charakter potíží žáka pak může vyžadovat vytvoření drobných úprav ve vzdělávání žáka nebo naopak je třeba připravit individuální vzdělávací plán (IVP), který vyžaduje masivnější úpravy ve vzdělávání žáka včetně způsobu jeho hodnocení a komunikace s ním. U žáků se závažnými obtížemi, které vyplývají z charakteru onemocnění nebo poruchy, případně nadání, může být nezbytná i spolupráce s dalším pedagogem nebo s asistentem pedagoga. To vše zpráva specifikuje, navrhuje i rozsah podpory, kterou bude zajišťovat asistent pedagoga. Pokud jsou u žáka jeho obtíže způsobené poruchou chování (specifickou a zvláště pak nespecifickou), může být u žáka navržen také IVÝP (individuální výchovný plán).

Pokud působí ve škole školní psycholog nebo školní speciální pedagog může být předmět zprávy orientovaný také na výsledky práce se třídou, na konkrétní dovednosti žáka a na doporučení jak případně pracovat se žákem, který má problémy v chování, v kvalitě pozornosti, paměti atd. U těchto zpráv je velmi důležité respektování stupně důvěrnosti dat v souladu se zákonem na ochranu osobních údajů a v souladu s etickým kodexem školního psychologa/speciálního pedagoga. Obsah zpráv určených pedagogům se tedy orientuje na volbu jiných postupů **v procesu vzdělávání žáka, v hodnocení žáka, dále jsou orientovány na doporučení jak pracovat s „problematickým“ žákem, jak přistupovat k vedení žakovského kolektivu, jak vést dialog s rodiči** atd.

Často je řešena také otázka srozumitelnosti zprávy, její délky a výpovědní hodnoty pro školní práci. Některé výzkumy, které se zabývaly porozumění zprávám mezi pedagogy (Wiesnerová, 1985) zdůrazňují, že učitelé preferují **podrobnější zprávy**, formulované jako **odpovědi na otázky** „v čem je

dítě neúspěšné a proč“. Zpráva by měla být srozumitelná a vztahovaná ke vzdělávání, zvláště pak k volbě vhodných vzdělávacích strategií, ke kvalitě pozornosti, sebekontroly, vytrvalosti, schopnosti organizovat svůj volný čas, motivovat, zaměřovat se na volbu výchovných opatření. Současně je požadováno, aby zpráva poskytovala podklad pro nastavení individuálního vzdělávacího plánu, aby dokázala navrhnout konkrétní postupy pro reedukaci v učení i v chování žáka.

Předmětem diskusí mezi poradenskými odborníky je potřeba **formalizování průběhu psychologického a speciálně pedagogického vyšetření a stejně tak jeho závěrů**. Průběh psychologického vyšetření je ovlivněn řadou faktorů, zejména charakterem problému se kterým klient přichází, očekáváními klienta od průběhu vyšetření, jeho předchozími zkušenostmi s poradenskými zařízeními. Často nedůvěra v poradenskou práci ovlivňuje otevřenost, s jakou klient přistupuje ke spolupráci s poradenským pracovníkem školy.

Důležité je také zda klient přichází z majoritního prostředí, nemá problémy s jazykem a zná vzdělávací systém ČR anebo, se jedná o klienta bez znalosti českého jazyka, z odlišného kulturního prostředí. Průběh vyšetření a spolupráce s klientem může být ovlivněn také přítomností další osoby, kterou může být asistent pedagoga, tlumočnick, kurátor nebo další příslušník rodiny. V tomto případě musí zadavatel zakázky souhlasit s přítomností další osoby.

Na straně druhé je kvalita práce ovlivněna kompetentností odborníka, způsobem jeho práce se zakázkou, průběhem vyšetření a kvalitou komunikace s klientem. Velmi důležitá je volba diagnostických postupů a nástrojů a následně interpretační fáze, kdy završením této práce je sdělení závěrů z diagnostické práce klientům a vytvoření závěrů z vyšetření, obvykle v podobě zprávy a doporučení. Průběh vyšetření je předznamenán informovaným souhlasem klienta. Nezbytnou součástí je také respektování etických pravidel poradenské práce a zákonných norem, zejména pak zákona č.101/2000 Sb., o ochraně osobních dat.

1. 2 Průběh vyšetření

Vlastní vyšetření probíhá obvykle ve třech fázích:

a) **Přípravná fáze** zahrnuje domluvu se zadavatelem, zpřesnění zakázky, včetně formy výstupů a výsledů vyšetření. Z hlediska organizačního zabezpečení se jedná o zajištění prostředí pro vyšetření skupiny nebo jednotlivce, přípravu potřebných testových a jiných materiálů. Z hlediska odborného se jedná o studium dostupných dokumentů k vyšetření, stanovení hypotézy a postupu **vyšetření, který zahrnuje volbu metod včetně klinických postupů, poslušnost jejich předložení respondentům, časový harmonogram apod.**

Zvolená strategie by měla zohledňovat vždy charakter problému, věk klienta, prostředí, ze kterého klient přichází včetně dalších okolností, které mohou mít vliv na průběh vyšetření. Následně by měl být zvolen příslušný obligatorní diagnostický postup včetně volby nástrojů s ohledem na věk klienta a kvantitativní i kvalitativní ukazatele vyšetření

b) **Zahájení vyšetření zahrnuje** seznámení respondentů s účelem vyšetření, jeho průběhem a způsoby nakládání se získanými údaji. Vyžaduje-li to zakázka zadavatele nebo kontext situace, je nutné získat také souhlas se způsobem zacházení se získanými informacemi a údaji (zpravidla se tak děje formou podpisu).

Velmi důležité je, i vzhledem k problematice, ke které se vyšetření vztahuje, aby administrátor věnoval pozornost úvodu, navázání kontaktu s respondenty (respondentem) a pečoval o příjemnou, pracovní a bezpečnou atmosféru. Pokud je přítomen například asistent pedagoga, objasní administrátor jeho roli. Přítomnost jakékoliv třetí osoby se ukazuje jako kontraproduktivní a negativně ovlivňující pocit bezpečí respondentů.

c) **Průběh vyšetření** je pak ovlivněn **cílem** vyšetření, ale také kvalitou přípravy vyšetření. Bývá obvyklé, že je třeba v průběhu vyšetření postupovat podle aktuální situace (například v případě potřeby prodloužit dobu na vyplnění některých dotazníků, pokud to umožňuje standardní postup práce s nástrojem).

V průběhu vyšetření je vhodné plánovat přestávky. V tomto smyslu je třeba brát ohled na věk respondentů, zátěž, které byli nebo jsou vystaveni apod. Vzhledem k tomu, že nebývá vhodné členit vyšetření na několik samostatných etap, které by byly realizovány v různé dny, záleží na administrátorovi, na jeho kompetenci, jak připraví celé vyšetření, aby zátěž respondentů z hlediska času byla co nejmenší. Jako užitečné se ukazuje vyšetření, které s přestávkami (do 5 minut) nepřesáhne celkově 120 až maximálně 180 minut.

Závěry z pozorování klienta v průběhu vyšetření (kvalita spolupráce a komunikace, psychomotorické tempo, tolerance vůči zátěži- unavitelnost atd.) si pečlivě zaznamenáváme, včetně výsledků jednotlivých zkoušek a testů. Snažíme se zvažovat, které diagnostické nástroje a postupy zvolíme tak, abychom se vyvarovali duplicit a současně abychom dodržovali standardní postupy v případě, že volíme například pouze jeden subtest z testové baterie. Pečlivě zvažujeme užívání dotazníků a relevantnost odpovědí.

Závěr vyšetření zahrnuje vyhodnocení výsledků použitých testů podle manuálu. U všech výkonových testů to znamená porovnání výkonů daného klienta s výkony jeho věkové skupiny, za použití kulturně přiměřených a aktuálních norem, o nichž nemá poradenský pracovník pochybnosti z hlediska psychometrického.

Všechny použité metody musí být vyhodnoceny v souladu se standardizovanými postupy, analyzovány (zejména profil testů mentálních schopností i vnitřní konzistence jednotlivých subtestů), je třeba vzít v úvahu všechny okolnosti vyšetření, které mohly výsledky ovlivnit (např. kvalita kontaktu, očekávání, se kterým klient přišel, aktuální psychický i fyzický stav, kulturní kapitál prostředí, ze kterého klient přichází apod.). Výsledek testování se tak stává další informací vedle klinického posouzení.

Diagnostický závěr zahrnuje doporučení pro klienta, rodinu a školu. Doporučení by nemělo být prostým konstatováním stavu například názvu diagnózy, ale mělo by se vztahovat zejména ke specifikování **návrhu vzdělávacích opatření a míry podpůrných opatření**. Rodič, klient i učitel by měl ve zprávě najít odpověď na otázku, co je třeba udělat, jaké volit postupy při nápravě problému v maximálně možné míře. Při navrhování postupu nápravy je třeba zvažovat také konkrétní možnosti klienta a jeho rodiny a současně školy, kterou klient navštěvuje. Případně navrhnout spolupráci s dalšími subjekty, které mohou pozitivně ovlivnit řešení problému klienta (SVP, neurologie, psychiatrie atd). Zvláštní pozornost je třeba věnovat případům, kde se jedná o případné poruchy chování, kde je třeba větší prostor věnovat rodině klienta, která bývá chováním dítěte již sama vyčerpána nebo je naopak východiskem pro hledání odpovědi na některé otázky související s etiologií problému klienta. Z těchto okolností může vyplynout požadavek spojený s potřebou vytváření intervenčních programů nebo například úzké spolupráce s OSPOD.

Ve školním prostředí je důležité dbát na dodržení postupu jak pracovat se závěry vyšetření žáka. Důsledně dbáme na předávání výstupů prostřednictvím rodičů žáka. I tehdy, pokud bylo vyšetření žáka iniciováno školou (se souhlasem rodičů) postupujeme vždy tak, že nejprve informujeme rodiče žáka a následně školu. Pokud by se jednalo o případ, který povede k odhalení týrání nebo zneužívání dítěte ze strany rodičů, postupujeme v součinnosti s OSPOD nebo případně s Policií ČR.

1.3 Interpretace výsledků vyšetření

Při interpretaci výsledků je nezbytně nutné vzít v úvahu veškeré informace, které jsou o klientovi dostupné a byly získány z:

- anamnézy
- informací od rodičů (co rodiče sdělují o dítěti, o škole, o sobě, o životě rodiny)
- informací ze školy (co učitel sděluje o žákovi, o rodině, o svém vztahu k žákovi, o školním výkonu žáka, o třídě a případně o škole)
- ze znalosti z prostředí školy i širšího okolí dítěte
- rozboru školních výsledků
- rozboru dalších dokumentů (předcházející poradenská i jiná vyšetření, zprávy lékaře apod.)
- samotného vyšetření (z rozhovoru, pozorování, použitých diagnostických metod)

Psycholog se tak snaží do interpretace závěrů z vyšetření **zahrnout „příběh“ klienta**, aby mohl porozumět výsledkům v celém kontextu získaných dat a informací. V průběhu interpretací je důležité, aby poradenský pracovník dobře znal sám sebe a vzal v úvahu vlastní osobnostní charakteristiky, případně vlastní předsudky.

Neoddělitelnou součástí diagnostického procesu je týmová spolupráce a dobrá komunikace všech zúčastněných poradenských odborníků školy, tj. psychologa, speciálního pedagoga, případně výchovného poradce nebo školního metodika prevence.

1.4 Sdělení výsledků rodičům

Rozhovor s rodiči, který následuje po vyšetření a je také označován jako „interpretační setkání“ je součástí diagnostického procesu. Během setkání dochází ještě k upřesnění závěrů a interpretací z vyšetření. Rodičům je třeba poskytnout dostatečný prostor k seznámení se se závěry vyšetření a následně s navrhovanými doporučeními. Poradenský pracovník musí poskytovat informace rodičům případně klientům tak, aby vedly k porozumění navrhovaných doporučení a aby tedy měly podobu **informovaného souhlasu**. Informace musí obsahovat přednosti doporučení i případná rizika, klienti by měli být seznámeni také s možností odvolání a případného vyšetření v jiném poradenském zařízení nebo s možností revize vyšetření (připravované novelou školského zákona, 2016).

Za kvalitu poskytovaných informací je vždy odpovědný jejich poskytovatel. Poradenský pracovník musí při sdělování závěrů z vyšetření také počítat s očekáváními rodičů ve vztahu k jejich dítěti, měl by zohlednit také případná nereálná očekávání a předsudky. Snažíme se sdělovat na počátku rozhovoru s rodičem pozitivní informace, zabránit sdělování takových informací, které mají charakter uzavřených soudů a mohou v rodičích vytvářet dojem neměnnosti celé situace. Při sdělování závažných informací o dítěti volíme vždy takové formulace, aby rodič pochopil podstatu obtíží svého dítěte, nechceme v něm vyvolávat obavy, strach, bezradnost.

Rozhovor s rodiči je veden ve snaze vysvětlit situaci dítěte a současně navrhnout opatření. Rodiče se tak podílejí na implementaci navržených opatření nikoliv jako pasivní příjemci, ale jako aktéři možných změn. Z toho důvodu je třeba jednoznačně formulovat, která z opatření jsou úkolem poradenského zařízení, která bude realizovat škola a která mohou být naplňována ve spolupráci s rodinou. Psycholog by měl rodičům nabídnout také možnost konzultací a podpory v průběhu kontinuálního vedení žáka.

V neposlední řadě je potřebné s rodiči domluvit způsob předávání informací škole, případně dalším institucím; informace mohou být poskytovány pouze s prokazatelným souhlasem rodičů. Není tedy vhodné předávání zpráv rodičům bez projednání a následného vyjádření informovaného souhlasu, který je formalizován podpisem rodičů. Je možné také doporučit rodičům, vzhledem k nálezům vyšetření, další subjekty, které by měly zprávu obdržet a dát ji tak k dispozici např. škole nebo jiným odborníkům.

1.5 Specifika zpráv ve školním prostředí

Zpráva z psychologického nebo speciálně pedagogického vyšetření má ve školním prostředí svoje specifika, zahrnuje především podrobný popis práce se žákem.

Pro pedagogy ve škole jsou obvykle určeny zprávy které:

- a) obdrží nejprve klient nebo jeho zákonný zástupce, klient je srozuměn s tím, že je zpráva předána škole a souhlasí s jejím obsahem. Jedná se obvykle o zprávy, které jsou podkladem pro různá vzdělávací opatření s výjimkou integrace, protože tyto zprávy může vydávat pouze školské poradenské zařízení (PPP, SPC),
- b) popisují výstupy práce se školní třídou
- c) popisují kariérového poradenství
- d) popisují skupinovou integraci

Pokud působí ve škole **školní psycholog**, mohou být předmětem jeho zprávy také výsledky práce se třídou, které jsou obvykle určeny pro třídní učitele. Obsahem těchto zpráv je obvykle výsledek anonymních anket nebo screeningových vyšetření, která mají preventivní charakter a směřují především k předcházení netolerantního chování ve třídách.

Časté jsou zprávy, které poskytují konkrétní popis dovedností žáka nebo doporučení, jak případně pracovat se žákem, který má problémy v chování, v kvalitě pozornosti, paměti atd.

U těchto zpráv je velmi důležité respektování stupně důvěrnosti dat, v souladu se zákonem na ochranu osobních údajů a v souladu s etickým kodexem školního psychologa. Obsah zpráv určených pedagogům se tedy orientuje na volbu podpůrných opatření ve vzdělávání žáka, na opatření, která směřují k úpravě jeho chování nebo také forem jeho hodnocení.

Často je odbornou veřejností diskutována otázka srozumitelnosti a smysluplnosti zpráv z vyšetření pro pedagogy. Ukazuje se, že učitelé preferují **podrobnější zprávy**, formulované jako **odpovědi na otázky** „v čem je dítě neúspěšné a proč“. Zpráva by měla být především jednoznačná, srozumitelná a vztahovaná ke vzdělávání žáka. Zvláště pak pokud je její obsah vztažen k volbě vhodných vzdělávacích strategií, ke kvalitě pozornosti, sebekontroly, vytrvalosti, schopnosti organizovat si volný čas, motivovat, zaměřovat se na volbu výchovných opatření.

Současně je požadováno, aby zpráva poskytovala podklad pro nastavení vzdělávacích opatření, aby navrhovala konkrétní postupy pro reedukaci v učení i v chování žáka.

1.6 Vyšetření a postupy práce realizované školním psychologem

Velká část školních psychologů v projektu RAMPS-VIP III sdělovala, že písemné zprávy z vyšetření zpracovávají v menší míře, většinou závěry svojí práce předávají ústně.

Právě možnost komunikovat o problémech s rodiči, s pedagogy (při dodržení všech zákonných a etických podmínek), považují za velkou přednost svojí práce.

Zprávy se tak člení na zprávy o **průběhu psychologické péče**, které jsou určeny rodičům (klientům), na zprávy z **komplexního psychologického vyšetření**, které jsou zpracovávány za účelem předání informací dalším odborníkům – pracovníkům školských poradenských zařízení, pediatrům, psychiatrům atd.

Dále můžeme rozlišovat zprávy z individuální péče a zprávy z práce se třídou nebo skupinou.

K nejčastějším typům individuálních vyšetření patří stanovení podpůrného opatření za účelem:

- a) **orientačního vyšetření při výukovém selhávání a podezření na SPU** (orientačně intelekt a vyzrálост percepčních funkcí, čtení, psaní); následuje koordinace další péče ve spolupráci školy a rodiny
- b) **vyšetření dětí s výchovnými obtížemi** (vhodné pro dlouhodobou péči nebo u dětí s aktuálním problémem)
- c) **kariérového poradenství pro žáky 5. 6. a 9. tříd, 3. ročníků středních škol** (intelekt, osobnostní dotazník, dotazník zájmů; následuje pohovor s dítětem a rodiči)
- d) **orientačního vyšetření školní zralosti**; (následuje konzultace s rodiči a koordinace další péče)
- c) **komplexního psychologického vyšetření**

Nejčastěji jsou zpracovávány zprávy z:

- a) **orientačních vyšetření, které** jsou určeny pro klienta, případně zákonného zástupce a s jejich vědomím jsou dále předávány pedagogům, případně jsou vytvářeny pro pedagogy s vědomím rodičů (klientů)
- b) **zprávy o průběhu psychologické péče jsou vypracovány na základě dlouhodobého vedení klienta**, tyto zprávy jsou vypracovávány obvykle na podnět klienta, který zprávy předává dalším odborníkům; případně jsou tyto zprávy vytvářeny pro školu s vědomím klienta
- c) **zprávy o průběhu reedukace u integrovaných žáků**
- d) **zprávy z komplexního psychologického vyšetření** obvykle na žádost jiných specialistů, kteří s klientem pracují, případně pro školské poradenské zařízení (PPP, SPC)
- e) **zprávy pro Policii ČR, které mají charakter strukturovaného formuláře**
- f) **zprávy pro orgány sociálně právní ochrany dětí**, tyto zprávy mají charakter zprávy o průběhu psychologické péče v kontextu výpovědi o výchově v rodině a spolupráce školy a rodiny
- g) **zprávy pro vedení školy**, které mapují hlavní aktivity školního psychologa ve škole a jsou podkladem pro Výroční zprávu školy
- h) **zprávy pro členy školního poradenského pracoviště (výchovný poradce, školní metodik prevence)**, tyto zprávy mají informativní charakter bez osobních dat a údajů, jsou orientované na volbu strategií výchovné a preventivní práce ve třídách a následně v celé škole
- i) **zprávy pro třídní učitele**, které jsou orientovány na výstupy z kariérového poradenství, na integraci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, na výstupy z práce se třídou, z její diagnostiky
- j) **supervizní a intervizní zprávy** (určené pedagogům, případně kolegům školním psychologům)
- k) **zprávy z metodického vedení učitelů**
- l) **zprávy o průběhu realizovaných vzdělávacích aktivit ve škole** ze strany školního psychologa

Z uvedeného přehledu vyplývá, že školní psycholog zpracovává řadu zpráv, které se velmi liší svým obsahem, strukturou i rozsahem a nakonec i příjemcem. Obsah zprávy se tedy liší podle charakteru objednávky, například je zpráva zaměřena na výukové nebo výchovné obtíže; tyto zprávy jsou většinou určeny pro rodiče i školu, obsahují tedy doporučení jak pro školu, tak i pro rodinu. Zprávy pouze pro rodiče popisují podrobně charakter problému dítěte a zahrnují vedle doporučení pro školní práci i doporučení pro domácí přípravu a výchovu v rodině. Zprávy vyžádané rodiči pro jinou školu (rodina se stěhuje), popisují průběh péče, specifika žáka a doporučení pro školní práci.

Zpráva pro dalšího odborníka je pak spíše nálezem, liší se tedy strukturou i volbou jazykových, terminologických prostředků. Bývá velmi podrobná, zahrnuje stanovení diagnózy, rekapitulaci péče i navrhované intervence a popis realizovaných diagnostických postupů.

Učitelé se domnívají, že způsob vyjadřování ve zprávě zpracované psychologem, by měl být jasně a jednoznačně formulovaný, více konkretizovaný, bez cizích slov, dlouhých vět a nejasných domněnek např. *obtíže nejasné etiologie, dalo by se uvažovat o, nevylučujeme přítomnost poruchy.*

Zvláště pak tento požadavek vztahují k závěrům a to hlavně v případech, kdy se má odborník vyjádřit, zda se jedná o poruchu, či nikoliv. Dochází k různým výkladům ze strany učitelů a rodičů, rodiče se dožadují úlev, které podle mínění učitelů pak tedy ze zprávy ne vždy vyplývají. Zpráva by měla obsahovat nejen typ (druh) poruchy, ale zejména doporučený postup úprav ve vzdělávání žáka a jeho hodnocení. Dále požadují **přesnější vymezení všeobecných kognitivních schopností žáka** (opsáno doslova), vymezení pásem intelektu psychology je pro pedagogy příliš vágní, a navíc psychologové používají v této souvislosti nejednotnou terminologii. Domnívají se, že je třeba **jasně sdělit, zda je nutná kontrola**, po jaké době má být kontrolní vyšetření a **kdo kontrolní vyšetření zajistí**.

Učitelé by také uvítali, aby se větší pozornost věnovala **doporučením pro školní práci**, učitelům chybí větší propojenost skutečností zjištěných při psychologickém/speciálně pedagogickém vyšetření se školní praxí, jaké konkrétní projevy dítěte jsou důsledkem zjištěných vývojových nedostatků a jaké konkrétní vyučovací metody a změny v organizaci vyučování mají aplikovat.

Uvítali by konkrétní náměty pro školní práci, za nedostačující považují například sdělení „*doporučujeme 1 hodinu nápravy týdně*“, ale požadují popis toho, co je třeba s dítětem dělat a kolik času (přibližně), je třeba této péči věnovat.

Zdůrazňována je také potřeba práce s rodiči, která by měla být zahrnuta ve zprávě. Jinak bude jádro nápravy pouze ve školním prostředí (rodina přesouvá zodpovědnost na školu) a úspěšnost celého procesu nápravy může být ohrožena.

Nově školy budou zpracovávat Plán pedagogické podpory (PLPP), který bude stručnou strukturou popisující požadavky na úpravy ve vzdělávání žáka, kterých lze dosáhnout především pedagogickými prostředky, změnami v organizaci průběhu vzdělávání žáka, v úpravě používaných metod a didaktických postupů, v jeho hodnocení.

1.7 Práce se závěry vyšetření u školních speciálních pedagogů

Psaní zpráv a doporučení ve školách lze rozdělit podle toho, zda se jedná o dokumenty určené pro vnitřní potřebu školy, nebo o dokumenty směřující ke spolupracujícím institucím a odborníkům.

Ve škole jde především o **zpracovávání zpráv pro učitele, asistenty pedagoga a pro vedení školy**. Jejich obsahem bývají diagnostické výstupy s důrazem na doporučení pro práci se žákem, vhodné metodické postupy, způsoby hodnocení, organizace podpory žáka, apod. Tyto zprávy a doporučení se často promítají **do Individuálního vzdělávacího plánu (IVP) či Plánu pedagogické podpory (PLPP)**, na jehož vytváření spolupracuje školní speciální pedagog s učitelem nebo také s rodičem. Specialista také zpracovává **vyhodnocení těchto zpráv**, ať již pro potřeby školy nebo spolupracujícího ŠPZ. Na některých školách píše specialista také **průběžné zprávy o činnosti ŠPP nebo podklady pro výroční zprávu školy**.

Směrem ke spolupracujícím institucím nejčastěji školní speciální pedagog **zpracovává zprávu z vlastního diagnostického šetření a následné péče**, která slouží jako podklad pro vyšetření v ŠPZ, nejčastěji **PPP**, a je vypracována po dohodě s rodiči. V ideálním případě vychází specialista při psaní zprávy z vlastního šetření, ale také do ní promítá pohled učitele, případně rodičů. Někdy má zpráva komplexnější charakter: v některých případech se školní speciální pedagog podílí na vyplnění školního **dotazníku strukturovaného ze strany PPP**, či podává této instituci **žádost o zřízení funkce asistenta pedagoga**. Další institucí, pro kterou školní speciální pedagog zpracovává zprávu, bývá orgán sociálně právní ochrany dětí (**OSPOD**). Četnosti psaní zpráv u této kategorie se pohybují od ojedinělého psaní až po velmi časté. Zprávy pro **Policii ČR či soudy** píše specialista **výjimečně** a spíše ve spolupráci s vedením školy. V některých případech si zprávu vyžádá spolupracující odborník, např. **klinický logoped, psycholog, pediatr, pedopsychiatr, neurolog**. Těmto odborníkům pak vypracovává zprávu školní speciální pedagog se souhlasem rodičů. Na některých pracovištích **jsou zprávy formulovány především pro rodiče** a obsahují doporučení pro domácí práci s dítětem a o vhodných přístupech. Je na rodiči, komu a zda zprávu dále předloží.

Psaní zpráv a doporučení **není obecně příliš frekventovanou činností**, pokud nepočítáme podíl na vypracování IVP či PLPP. Specialisté dávají většinou přednost přímému kontaktu s učiteli, rodiči i se zástupci spolupracujících institucí. Četnost psaní zpráv nebyla v dílčích zprávách příliš často zmiňována, ale v případech, kdy byla uvedena, kolísala od denního psaní záznamů (pravděpodobně kratšího typu, či zápisů do dokumentace) až po vypracovávání zprávy o činnosti 1x měsíčně. Sami školní speciální pedagogové vnímají **při psaní zpráv potřebnost zpětné vazby**. Tam, kde se jim jí nedostává, považují vlastní psaní zpráv za zbytečnou administrativní zátěž, která nepřináší efekt pro další práci s klienty. Ve zprávě Jihomoravského kraje se hovoří o reálném nadužívání administrativy, která pak brzdí vlastní práci s klienty. Z tohoto důvodu specialisté navrhuji legislativní zpřesnění povinné administrativy, včetně psaní zpráv a doporučení.

II. Podklady pro stanovení míry úprav ve vzdělávání

2.1 Zpráva z vyšetření jako podklad pro stanovení míry úprav ve vzdělávání žáka

Při vytváření zpráv z vyšetření, které jsou podkladem pro stanovování vzdělávacích opatření (individualizovaný přístup k žákovi, vytváření IVP, skupinová integrace, individuální vzdělávání, přeskokování ročníků u mimořádně nadaných, vzdělávání žáků z odlišného kulturního prostředí atd.) respektujeme vždy :

- a) zjištěná specifika ve vztahu ke vzdělávání žáka
- b) zjištěná osobnostní specifika žáka
- c) roli rodiny v procesu zprostředkovávání vzdělávání
- d) další okolnosti, které mohou ovlivnit realizaci navržených opatření ve vzdělávání a následné stanovení míry podpůrných opatření

Specifika žáka ve vztahu k průběhu jeho vzdělávání vyžadují zohlednění, avšak navrhovaná vzdělávací opatření jsou dočasná a nepřekročí požadavky individuálního přístupu, který je součástí procesu vzdělávání u všech žáků. Nejde tedy o žáka se speciální vzdělávací potřebou, ale pouze s potřebou mírných úprav v režimu školní výuky a domácí přípravy; na úpravách vzdělávání se podílí především škola a poradenští pracovníci školy. Potřeba součinnosti školy a rodiny je na úrovni **1. stupně podpory**.

Specifika žáka ve vztahu k průběhu jeho vzdělávání jsou tak výrazná, že lze hovořit o speciálních vzdělávacích potřebách, které vyžadují úpravy průběhu vzdělávání, stanovení postupu při jejich nápravě i forem nápravy a vytvoření individuálního vzdělávacího plánu. Rozsah těchto opatření zahrnuje zejména úpravy ve vzdělávacích postupech v režimu školní práce a domácí přípravy; individuální případně skupinovou integraci, tvorbu IVP a plán kontroly navržených reedukačních opatření podle charakteru speciální vzdělávací potřeby. Vyhodnocení je prováděno minimálně 1x ročně. Potřebná je součinnost školy, rodiny a školského poradenského zařízení. Podpůrná opatření budou na úrovni **2. - 3. stupně podpory**

Specifika žáka ve vztahu k průběhu jeho vzdělávání jsou zvláště výrazná, mají charakter speciálních vzdělávacích potřeb dosahujících až zdravotního postižení, vyžadují výrazné úpravy průběhu vzdělávání s podporou speciálních vzdělávacích pomůcek, případně s podporou asistenta pedagoga (osobního asistenta) nebo dalšího pedagoga. IVP specifikuje rozsah opatření v oblasti organizace vzdělávání, metod práce, úpravy ve vzdělávacích oblastech ŠVP, formy hodnocení, kompetence dalšího pedagogického nebo jiného pracovníka (např. tlumočníci do znakové řeči, asistenta pedagoga, atd.) a možnosti rodiny. Vyhodnocení vzdělávacích opatření se provádí pravidelně podle

závažnosti obtíží, minimálně 1x za pololetí. Potřeba součinnosti školy, rodiny, školského poradenského zařízení a případně dalších odborníků je vysoká. Stupeň podpurných opatření je *v intervalu 3. -5. stupně podpory.*

2.2 Navrhovaná struktura zprávy a doporučení

Žák: (jméno, příjmení) Žadatel:		Datum vyšetření: 1. 2.
Důvod vyšetření:		
Informovaný souhlas:		
Předchozí péče/vyšetření:		
Anamnestické údaje:		
Péče školy (PLPP):		
Péče poradenského zařízení:		
Charakter obtíží žáka:		
Realizovaná vyšetření:		
Intervence:		
Závěr a doporučení:		
Kontrolní vyšetření:		

Doporučení pro školní práci zahrnují

STUPEŇ PODPORY:		
FINANČNÍ NÁROKY:	Vyplní finanční kartu (škola nevyplňuje)	
PODMÍNKY K ZAJIŠTĚNÍ PODPORY	Popis zajišťované podpory školou/rodinou/dalším subjektem.	
FORMA VZDĚLÁVÁNÍ	Bez úprav, s potřebou úprav.	
PODPURNÁ OPATŘENÍ	Metody výuky	Reflektují možnosti a potřeby žáka; rozvíjejí a podporují preferované učební styly žáka; respektují míru nadání žáka a jeho specifika. Rozvíjejí vnímání, zapamatování a reprodukci poznatků, řešení typových úloh, řešení problémů, vedou k osvojení vědomostí a dovedností. Zahrnují intervence na podporu oslabených / nefunkčních dovedností a kompetencí žáka.
	Organizace výuky	Organizace výuky je definována v IVP a IVYP.
	Pomůcky	Specializované učebnice a didaktické pomůcky.

	Hodnocení	Využívání různých forem hodnocení, práce s kritérii hodnocení v závislosti na charakteru žákova problému.
	Doporučená délka trvání poskytování podpory	Délka trvání podpory se řídí charakterem problémů žáka, pohybuje se v řádu od několika týdnů až do konce trvání školní docházky. Délka může být krácena v závislosti na závěrech kontrolního vyšetření.
DIAGNOSTIKA	Pedagogická, speciálně pedagogická a psychologická diagnostika.	
FORMA INTERVENCE	Individuální a skupinové intervence včetně náprav a konzultací; pravidelné vyhodnocování pokroku žáka ze strany školy, rodičů a ŠPZ.	
NAVRHOVATEL OPATŘENÍ	ŠPZ se souhlasem zákonného zástupce.	
KOORDINÁTOR	Koordinátorem podpory je ředitel a třídní učitel ve spolupráci se ŠPZ.	

III. Informovaný souhlas

Za informovaný souhlas považujeme vyjádření vlastního rozhodnutí projeveného navenek v souvislosti s účelem prováděného pedagogicko-psychologického vyšetření, jeho povahou a možnými riziky, která mohou být se závěry vyšetření spojena. Klient při získávání souhlasu nesmí být vystaven nátlaku.

Informovaný souhlas musí poskytnout vyčerpávající informace o vyšetření i jeho výsledcích, měl by být srozumitelný a současně upozorňovat na možnost vyšetření na jiném pracovišti nebo na možnost revize vyšetření.

U informovaného souhlasu rozhoduje nikoliv informace „vyslaná“, ale „přijatá“, tedy nakolik klient pochopil sdělení.

Je vhodné využít zkušeností s jinými klienty v obdobných případech a připravit si odpovědi na pravidelně kladené a opakující se dotazy, které se obvykle vyskytují v obdobných případech. Formulovat si standardní odpovědi na opakující se dotazy ušetří v práci s klienty čas.

Povinnosti zařízení a klientů:

- prokázat existenci platného informovaného souhlasu v souladu s „informed consent“
- klient musí v případě stížnosti prokázat, co nebylo naplněno
- v případě odmítnutí poradenské pomoci klientem je třeba zvážit, zda postup zákonného zástupce není v rozporu se zájmem klienta-dítěte
- v odůvodněných případech informovat orgány sociálně právní ochrany dětí, Policii ČR

Práva klientů na:

- ochranu osobní integrity
- právo na odmítnutí poskytnutí informací dalším osobám
- na odmítnutí poradenské péče školy

Formy poučení a způsoby komunikace s klienty

Forma poučení je velmi důležitá pro poradenského pracovníka (pracoviště) stejně jako pro klienta, měla by mít takovou podobu, aby bylo možné prokázat standard diagnostického postupu a

informovaného souhlasu. Klient by měl vždy mít možnost *nejprve informace uvážit*, tak aby jim porozuměl, případně mohl položit doplňující otázky.

Samotný obsah poučení musí být v souladu s občanským zákoníkem. Je třeba dbát na to, zda jsou informace poskytovány oprávněným osobám (klientům, zákonným zástupcům), případně umožnit ověření totožnosti klienta.

Při poskytování **telefonických informací** je třeba předem domluvit s klientem nebo s jeho zákonným zástupcem **kód** (číslo, slovo) k poskytování informací tímto způsobem. Tato okolnost musí být zachycena v dokumentaci klienta, jako jedna z možností poskytování informací o průběhu poradenské péče, případně výsledků vyšetření. Nedoporučuje se užívat za tímto účelem datum narození klienta ani místo jeho bydliště.

Klient **má právo odmítnout poradenskou péči školy**, tuto okolnost je třeba vždy zaznamenat do dokumentace, včetně odůvodnění. Klient a jeho zákonný zástupce může odmítnout navrhované postupy poradenské péče, případně může požadovat úpravu zprávy z vyšetření tak, aby nebyly poškozeny jeho zájmy.

V těchto případech je důležité velmi obezřetné jednání, které se řídí nejen *etickými* principy poradenské práce, ale také zohledňuje **zájem** klienta-dítěte/žáka/ studenta. Tuto skutečnost je třeba akcentovat tam, kde by mohlo dojít k porušení práv klienta v rozporu s Úmluvou o právech dítěte, Úmluvou o ochraně lidských práv s respektem k právu na svobodu vyznání. Zvláště obezřetně je třeba postupovat v případech ohrožení tělesné integrity klienta (týrání, zneužívání, ostrakizace, závislosti atd.). Tato skutečnost se může vztahovat i k rozhodování rodičů, o způsobech vzdělávání žáků (v praktické ZŠ, individuální (domácí) vzdělávání, atd.). Právo klienta může být tedy ve výjimečných případech omezeno, pokud je to v zájmu jeho zdraví a bezpečnosti.

Základem pro poskytování informací je ve školách a školských poradenských zařízeních **rozhovor, ústní komunikace**, která je vždy základním nástrojem pro objasnění postupů poradenské práce a následně pro pochopení souvislostí poskytované služby. Komunikace musí být vždy vedena s ohledem na klienta tak, aby byla pro něho srozumitelná.

Doporučuje se, aby v případech, kdy klient nerozumí česky, mohl navštěvovat školní poradenské pracoviště s další osobou (asistent pedagoga, tlumočnick, další rodinný příslušník). V těchto případech se doporučuje zvažovat, nakolik srozumitelně je tlumočen klientovi případně jeho zástupci poradenský postup a dále jaká je mezi prostředníkem a klientem míra důvěry. Může se stát, že v přítomnosti třetí osoby je složité získat od klienta některé informace, které mají charakter důvěrných informací, tato skutečnost může ovlivnit nejen délku vyšetření, ale může se promítat i do okolností spojených s informovaným souhlasem. Vždy je třeba poučit třetí osobu o potřebě mlčenlivosti o průběhu vyšetření, zavázat ji také písemně. Klient-cizinec nebo jeho zákonný zástupce tedy dále **písemně potvrzuje souhlas** s přítomností dalších osob v průběhu vyšetření a následné interpretace závěrů z vyšetření. Tato okolnost je důležitá i pro případnou přítomnost pedagoga, zde je opět nutný souhlas rodiče.

PŘÍLOHY:

- 1. Plán pedagogické podpory PLPP**
- 2. Informovaný souhlas**
- 3. Formulář zprávy z vyšetření**

Příloha č. 1

Plán pedagogické podpory

Jméno žáka	
Škola	
Ročník	
Vyhodnocení PLPP plánováno ke dni	
Vyhodnocení účinnosti pedagogické podpory	
Datum vyhotovení	
Datum doporučení vyšetření žáka v PPP, SPC, SVP	

Charakteristika žáka a jeho obtíží (silné, slabé stránky, popis obtíží žáka, pedagogická, případně speciálně- pedagogická diagnostika s cílem stanovení úprav ve vzdělávání žáka, aktuální zdravotní stav, další okolnosti ovlivňující nastavení podpory)

Podpůrná opatření ve škole (specifikace úprav metod práce se žákem, úpravy v organizaci výuky ve školní třídě, případně i mimo ni)
Hodnocení žáka (vymezení úprav hodnocení, jak hodnotíme, co úpravami hodnocení sledujeme, kritéria)
Požadavky na organizaci práce učitele/lů

Podpůrná opatření v rámci domácí přípravy (popis úprav domácí přípravy, forma a frekvence komunikace s rodinou)

Podpůrná opatření jiného druhu (respektovat zdravotní stav žáka, zátěžovou situaci v rodině či škole - vztahové problémy, postavení žáka ve třídě; v jakých činnostech, jakým způsobem)

Role	Jméno a příjmení	Podpis a datum
Třídní učitel		
Učitel předmětu		
Rodič		
Pracovník ŠPP		

Příloha č. 2

Formulář informovaného souhlasu

Název školy

Individuální informovaný souhlas rodiče/zákonného zástupce s činností školního psychologa.

Popis konkrétní poradenské služby, pro kterou je souhlas sjednáván včetně jejího časového rozvržení:		
Kontakt na školního psychologa poskytujícího službu (jméno, telefon, e-mail):		
Jméno a příjmení žáka/yně:	Datum narození:	Třída:
• Prohlašuji, že jsem byl/a srozumitelně informován/a o povaze, způsobu, rozsahu, cílech a postupech nabízené poradenské služby, o prospěchu, který je možné očekávat. Dále jsem byla/a informován/a o tom, jaká jsou má práva a povinnosti spojené s poskytováním poradenských služeb; včetně práva žádat kdykoliv o poskytnutí poradenské služby.• Měl/a jsem možnost klást doplňující otázky, které mi byly zodpovězeny.• Souhlasím/nesouhlasím* s předáním zjištěných informací, které mohou zlepšit poskytování podpůrných opatření ve škole našemu dítěti.• Dále souhlasím/nesouhlasím* s předáním dalších informací o dítěti kompetentním pracovníkům školy (např. třídní učitel, výchovný poradce) v případě, že to bude nezbytně nutné k další péči o dítě a v zájmu dítěte.• Byl/a jsem seznámena/a s tím, že o provedené poradenské službě je školním psychologem vedena dokumentace, která je v souladu s platnými předpisy archivována.		
Svým podpisem dávám souhlas k realizaci navrhované poradenské služby:		
Podpis rodiče/zákonného zástupce	Datum	

*nehodící se škrtněte

Příloha č. 3

Zpráva z vyšetření

Příjemce zprávy:

Účel zprávy:

Jméno a příjmení žáka/yně:

Datum narození:

Bydliště:

Škola:

Druh vyšetření:

Vyšetření provedeno dne:

Zpráva napsána dne:

Důvod vyšetření, očekávání:

Dosavadní průběh péče:

Relevantní informace z anamnézy (osobní, rodinné, školní):

Popis výsledků použitých metod:

Interpretace závěrů vyšetření

Formulace stupně podpory

Formulace navrhovaných doporučení pro školní i domácí práci (viz dokument v textu)

Závěr:

Doporučení:

Další navrhovaný postup:

Podpis školního psychologa:

Byl jsem seznámen/a se závěry z vyšetření ze dne....., s navrhovanými doporučeními i případnými riziky, která z navržených doporučení vyplývají. Uvedeným informacím jsem porozuměl/a, byly mi zodpovězeny všechny mé dotazy.

Podpis zákonného zástupce:

Podpis žáka (v případě zletilých):

Datum:

LITERATURA:

KUCHARSKÁ, A., MRÁZKOVÁ, J., WOLFOVÁ, R., TOMICKÁ, V. *Školní speciální pedagog.* Praha: Portál, 2013.

ŠTECH, S., ZAPLETALOVÁ, J. *Úvod do školní psychologie.* Praha: Portál, 2013

ZAPLETALOVÁ, J. *Vyrovňovací opatření ve školách, kde je realizován projekt RAMPS-VIP III.* Tematická metodická zpráva č. 1. [online]. [cit. 2014-02-15]. Dostupné z <http://www.nuv.cz/ramps/tematicka-metodicka-zprava-c-1>

ZAPLETALOVÁ, J. *Metodická zpráva zaměřená na speciální vzdělávací potřeby - zmapování vyrovňovacích a podpůrných opatření pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Školní poradenská pracoviště.* [online]. [cit. 2014-02-15]. Dostupné z <http://www.nuv.cz/ramps/zprava>

ZAPLETALOVÁ, J., SMÉKAL, V., *Zpráva z vyšetření ve škole a ve školském poradenském zařízení.* Praha: IPPP ČR, 2006, ISBN 80-8685-30-5

ZAPLETALOVÁ, J. *Integrovaný systém školních poradenských služeb (školní psychologové). Metodická zpráva projektu RAMPS-VIP III.* Praha. 2014.

LEGISLATIVA:

Koncepce poradenských služeb poskytovaných ve škole č. j. 27317/2004-24. [online]. In *Věstník MŠMT*, roč. LXI, sešit 7. 2005. [cit. 2014-02-15]. Dostupné z: <http://aplikace.msmt.cz/DOC/7-2005.doc>

Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění vyhlášky č. 116/2011 Sb. [online]. In *Sbírka zákonů České republiky*, 2005. [cit. 2014-02-15]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/uploads/soubory/sb020_05.pdf

Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, ve znění vyhlášky č. 147/20011 Sb. [online]. In *Sbírka zákonů České republiky* 2005 [cit. 2014-02-15]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/uploads/soubory/sb020_05.pdf